

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 18.

v Ljubljani, 15. septembra 1879.

Tečaj XIX.

Materinščina, — temelj vsej omiki!

A. Vranski.

Vsak resničen rodoljub goji v svojem osrčji gorečo željo, da bi rod, h kateremu on pripada, dospel do prave sreče. — Sreča! — pač tehtnega zadržaja je ta besedica! Kedo pa je srečen? Je-li mogoče, da sploh kedó na tem mukapolnem svetu postane srečen? Če se postavimo na čisto svetovna tla, ter neblaziranim srcem premišljavamo, reči moramo, da je sreča dosegljiva, da si vsak lahko prisvoji ta dragoceni dar! Slehern človek more srečen biti! Treba mu je le življenje tako vravnati, da bode ugajalo svojemu namenu, kajti n a m e n je najpoglavitnejša reč za vsako živo bitje. Da pa človek po tem takem življenje uravnati more, pred vsem poznati mu je svoj namen, vedeti mora sredstva, ki ga bodo sposobnega storila v spolnitev svoje svetovne naloge, s kratka, treba se mu je učiti. Po učenji se bliža človeku blažena sreča, najdražji dar izmed posvetnih darov. Kar velja o posameznem človeku, to velja tudi o skupini ljudi — o národu. Narod mora imeti priložnosti, da se uči; to učenje pa se mora ujemati z njegovim namenom, ono se mora naravno — na podlagi materinega jezika — vršiti, kajti le to ostane, kar je naravnega, nenaravno pa zgine, če si tudi s pomočjo nenavadnih sredstev ohrani nekaj časa življenje.

Zlasti v sedanjem času se dosta pisari o enakopravnosti (v šoli, v uradih itd.). Tu ne bodemo razpravljali, koliko te ravnopravnosti vživamo mi slovenski učitelji, a omeniti hočemo znova to, kar se je sicer že tolikokrat povdarjalo, namreč da se v naših ljudskih šolah na slovensčino le premalo ozir jemlje! Med tem, ko se toliko časa potratí z brezvspešnim

učenjem nemščine, zanemarja se pa materinščina ali pa se v nji le površno, polovičarsko poučeva! Saj pa tudi drugače ne more biti! Dvema gospodoma ni mogoče služiti. Naše šolstvo je sicer dobro uravnano, a zakoni se nenaravno izpolnjujejo! S psihologično temeljitostjo ter s pedagogično vednostjo so strokovnjaki vže tolikokrat dokazali, da isto časno poučevanje v dveh jezicah — mi govorimo tu o ljudskih šolah — je pedagogičen absurdum, — a vendar jih še dosti, ki se vnemajo za to podvojeno, nenaravno naméro. — Zakaj bi se v slovenskih šolah ne prisvojala slovenščini ista veljava, ki ji po naravnem pravu gré, kakor se prisvojuje nemščini v nemških krajih? — Kakor bi bilo smešno in nepedagogično, če bi kedo hotel vsako posamezno dete z istimi pomočki in po istih pravilih vzgojiti, — ravno tako smešno in nepolitično bi bilo, ako bi kdo odgojevaje in poučevaje mladino, jedno deželo hotel po istem kopitu z odgojilnimi napravami osrečevati, kakor drugo! Vsakemu svoje! Naraven mora pouk biti, to je njemu prvi pogoj, naraven pa je, če se vrši po naravnih zakonih t. j. v materinem jeziku in če se ta jezik dostojno izobraževa! Gojitev materinega jezika naj bo posebna briga vsakemu učitelju. Učitelj more dosti pripomoči k sreči narodovej in sicer ravno s tem, da izobražuje z vso skrbnostjo mu izročeno deco, in če je rodoljub, če mu je za blagor svojega rejenca mar, gotovo tega tudi opustil ne bo! Važna naloga je to in vsak rodoljuben odgojitelj naj se je poprime z vso vestnostjo! — Jezik znači posebnosti naroda, on je vez, ki druží otroke enacega rodú, on kaže stopinjo omike! Vsa omika se rodi iz izobraženosti jezika. Jezik, materin jezik, je temelj narodnemu življenju, on ima obveljati v cerkvi, šoli itd. S tem da pripomoremo k izobraženji svojega jezika, da pripoznavamo občno veljavo materinščini, pripoznavamo tudi poklic národa. Ta pa je izobraženost, blagostanje! Torej le po svojem jeziku moremo dospeti do prave omike, do istinite sreče! — Po jeziku se zavéda národ svoje národnosti! Kako jo bomo tedaj najbolje budili? S tem, da bomo vsestransko delali v povzdigo milega nam jezika ter ponosno kazali na njegovo lepoto! Že v rahla srca šolske mladeži se na tak način lahko vsadi kal zavednosti! — Kako lepa in vzvišena naloga se ponuja tu zavednemu učitelju! Národ brez zavednosti, je le truma sužnjev, ki se ne navdušuje za nikakoršno vzorno podjetje.

Vsacega národa poklic — dejali smo početkoma — je omika; do omike pa ima vsak pravico, to je utemeljeno v njega bistvu. Delajmo, kolikor znamo in smemo mi slovenski národní učitelji v to, da ogladimo to cesto, ki pelje do omike, do sreče narodove, po otrocih, ki so nam izročeni v pouk in odgojo, da izrejamo zavedne narodnjake, ki bodo vedli in čutili svoje potrebe, ter svojo nalogo! Tudi slovenščini mora čas napočiti, ko se jej bode priznala natorna pravica. Omolkniti bodo

morali s časom oni, ki Slovincem oporekajo, da so še malo izobraženi. Da naš narod ni prispel do tolike omike, ko drugi, temu ni kriva nezmožnost, marveč le pomanjkanje narodskih pravic zlasti pa zatiranje materinščine. Ta pa je in ostane vendar le prvi vir splošni izobraženosti ter temelj vsej omiki!

E.

Andrej Likar.

„Stanovitnost v veri, zvestoba do vladarja, ljubezen do domovine in narodnosti, te besede se lesketajo z zlatimi črkami na naši zastavi, ki ponosno vihrá pred nami, ki nas vodi v boji za narodne pravice in nas bo gotovo pripeljala poprej ali pozneje do častitljive zmage.“ — Tako iskreno je pisal v poslednjem svojem delcu Andrej Likar, kateri — rojen v Spodnji Idriji 17. novembra 1826. l. — se je dobro in hvalno učil po šolah v Idriji in Ljubljani, postal mašnik 26. julija 1851. l., služil za kaplana najprej v Dragi (Suchen) na Kočevskem, potem v Sorici, v Cerknici, v Starem Logu, (Alttag) in na posled za lokalista v Polomu (Ebenthal) na Kočevskem, kjer je umrl 20. maja l. 1865.

Slovénc je bil ranjki že pred „občno buno“ l. 1848, kar nam spričuje sonet „Zdihljaj domovini“ (Od brega v morje čolnič daljno rine itd.) v Novicah (št. 4), in (št. 11) v pesniški obliki povédka „S. Magdalena na Gori“, v kateri se opéva, kako čudovito je kristjane na njej Božja moč rešila hudega Turka, česar še spominja njeno nemško imé „Čudenberg“. — Dokaj bolj živo pa se glasi (št. 22) po „občni buni duhov“ njegov

Pozdrav Slovenii.

Bog živi Slovenjo! doní u oblake,
Oživlja se verlo svobode že plod,
Veseljé unema slovenske rojake,
K narodnosti odperta Slovincam je pot.

Razpadle so silno nadležne osnove,
Zatiravne prost'ga resnice duhá;
Odvile Slovincam radosti se nove,
Ker tudi njih jezik veljavnost imá.

Podajmo prijazno roko Gorotanam,
Ljubezen pridruži naj Štajarcam nas,
Zvežimo s sosedam se Pimorijanam,
Povsod naj razlega slovenski se glas,

Postavil Triglava kdor je na Gorensko,
Savici in Soči odtvoril zemljó,
Podpiral gotovo bo pravdo slovensko,
Postavil protivniku ljudstvu mejó.

Ostani na nebu, danica o mila,
Kazala ljudém si enakosti vir,
Prihodnost ti lepo si nam odgernila,
Na krasniga polja peljala nas tir.

Prededde le mirni so naši kdaj bili,
Bežali morivni kervavi poboj;
U miru so naše dežele dobili,
Iz zemlje pridelali vžitek si svoj.

Mir, sloga, edinost naj dalje nas vodi,
Doveršen namen domoljubih de bo;
Visoko naj živi Slovenja v svobodi!
Podpirana od svojih sinovov krepkó.